

Warszawa, 12 kwietnia 2026 r.

dr hab. Weronika Szczawińska
Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza
w Warszawie

**Recenzja rozprawy doktorskiej mgr Radosława Stępnia pt.
*Praca reżysera nad dyplomem aktora. Metody pracy ze studentami
wydziałów aktorskich nad przedstawieniem dyplomowym. Na przykładach
spektakli dyplomowych zrealizowanych w latach 2019-2022: „Studium o
Hamlecie”, „Noc wśród drzew”, „Bóg policzył dni” oraz „Alaska”***

Radosław Stępień jest absolwentem Wydziału Reżyserii Dramatu krakowskiej Akademii Sztuk Teatralnych. Studia ukończył w roku 2019 i już na samym początku drogi zawodowej otrzymał istotne wyróżnienie, jakim jest Nagroda ZASP im. Leona Schillera. Jego edukację reżyserską poprzedziła nauka w ramach Międzywydziałowych Studiów Humanistycznych na Uniwersytecie Jagiellońskim, a także praktykowanie teatru w ramach inicjatyw prowadzonych przez takie placówki artystyczno-badawcze, jak Ośrodek Praktyk Teatralnych „Gardzienice” czy wrocławski Instytut Grotowskiego.

Radosław Stępień związany jest z krakowską AST jako pedagog od momentu sfinalizowania studiów reżyserskich. Wcześniej zdobył bogate doświadczenie, asystując wybitnym osobowościom polskiego teatru przy prowadzeniu zajęć nie tylko na Wydziale Reżyserii, ale też Wydziale Aktorskim (co zdaje się zapowiadać odzwierciedlone w przedłożonej rozprawie zainteresowanie tego twórcy metodologiami z zakresu pracy reżysera z zespołem). Szczególnie istotną współpracą stała się ta nawiązana przez Radosława Stępnia z Krystianem Lupą, rozwijana zarówno w ramach uczelnianych zajęć, jak i przy okazji projektów artystycznych.

Od czasu ukończenia studiów Radosław Stępień wyreżyserował ponad dwadzieścia spektakli, pracując na istotnych scenach teatralnych w całej Polsce (można tu wymienić chociażby gdański Teatr Wybrzeże, Teatr Ludowy w Krakowie, łódzki Teatr im. Stefana Jaracza czy Teatr Nowy w Poznaniu). Dotychczasowy dorobek jawi się jako spójnie i konsekwentnie budowany projekt artystyczny, skupiony wokół inscenizacji klasycznych tekstów dramatycznych (zwłaszcza, ale nie tylko, dwudziestowiecznych). Osobną ścieżkę twórczą wytycza współpraca w twórczym duecie z dramaturgiem Konradem Hetelem -

spektakle powstające w tym nurcie oparte są na autorskim dialogu z innymi tekstami kultury.

Oprócz rozwijania pracy scenicznej i pedagogicznej, Radosław Stępień angażuje się także w działania na rzecz wzmacniania i rozwoju środowiska teatralnego - na przykład poprzez pracę w Gildii Polskich Reżyserek i Reżyserów Teatralnych czy też w ramach międzynarodowego projektu LINKAGES: Poland.

Rozprawa doktorska mgr Radosława Stępnia poświęcona jest wyjątkowemu projektowi twórczemu, jaki realizował on w latach 2019-2022: reżyserii spektakli dyplomowych na czterech wydziałach aktorstwa dramatycznego państwowych uczelni teatralnych. Spektakle, które zostały przedstawione jako dorobek artystyczny w postępowaniu o uzyskanie stopnia doktora, to: *Studium o „Hamlecie”* (Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego w Krakowie, 2020), *Noc wśród drzew* (Akademia Sztuk Teatralnych im. Stanisława Wyspiańskiego, filia we Wrocławiu, 2021), *Bóg policzył dni* (Państwowa Wyższa Szkoła Filmowa, Telewizyjna i Teatralna im. Leona Schillera w Łodzi, 2022), *Alaska* (Akademia Teatralna im. Aleksandra Zelwerowicza w Warszawie, 2022). Rozprawa, zatytułowana *Praca reżysera nad dyplomem aktora. Metody pracy ze studentami wydziałów aktorskich nad przedstawieniem dyplomowym*, powstała pod opieką promotorską dr hab. Beaty Guczalskiej.

Temat podjęty przez doktoranta jest wyjątkowo istotny: aktualna dyskusja nad kształceniem w obrębie wydziałów aktorskich, związana z przemianami estetycznymi, obyczajowymi i instytucjonalnymi, bardzo często prowadzi do wniosku, że przedstawienia dyplomowe to obszar szczególnych napięć. Spektakle takie dawały w ostatnich latach impuls do ujawniania strukturalnych nierówności (związanych chociażby z mechanizmami obsadzania ról), stawały się przyczynkiem do dyskusji nad zakresem władzy pedagogicznej oraz reżyserskiej, wywoływały pytania o sprawczość i podmiotowość osób studiujących. Przedstawienia dyplomowe stały się przedmiotem wyjątkowej uwagi i akademickiej opieki - można zauważyć, że Radosław Stępień podjął ten temat bardzo wcześnie, dwa lata przed wzmożeniem dyskusji o polskim szkolnictwie artystycznym, która przybrała na sile dopiero w roku 2021.

Spektakl dyplomowy to coś więcej, niż zwykłe przedstawienie: jest zwieńczeniem procesu edukacji, pierwszym spotkaniem z procesem kreacji pełnowymiarowego dzieła scenicznego, a także wydarzeniem mającym wprowadzić absolwentów na rynek pracy - co, w dynamicznie zmieniającym się krajobrazie zawodowych realiów, staje się dodatkowym wyzwaniem. To przekonanie o wyjątkowości spektaklu dyplomowego, a więc także o

szczególnych zobowiązaniach, jakie przyjmuje na siebie osoba reżyserująca dyplom, Radosław Stępień czyni fundament swojej rozprawy - a także poprzedzającej ją pracy twórczej nad wymienionymi wyżej przedstawieniami. Konsekwencją takiego myślenia jest, opisane w rozprawie, drobiazgowe poszukiwanie metody, która uczynić ma pracę nad spektaklem wieńczącym edukację aktorską procesem sprawiedliwym, artystycznie odpowiedzialnym i rozwijającym - czyli podporządkowanym potrzebom osób studiujących.

Rozprawa, przedstawiona przez doktoranta, została podzielona na dwie części. Część pierwsza przynosi zarysowanie tematu i stworzenie swoistego zaplecza metodologicznego, związanego z serią realizatorskich postulatów. Część druga jest precyzyjnym opisem praktycznej realizacji tychże podczas pracy nad wszystkimi czterema spektaklami.

W Części I przedstawiona zostaje mapa wyzwań stojących przed realizatorami spektakli dyplomowych, a także opis realiów produkcyjnych i metod kształtowania obsad charakterystycznych dla każdego z wydziałów, na których powstawały przedstawienia. Doktorant przedstawia także oczekiwania grupy realizatorów i grupy dyplomantów, które w istotny sposób wpływają na proces. Następnie formułuje cztery postulaty pracy nad spektaklem dyplomowym: postulat przemyślanej obsady, postulat klarownego i sprawiedliwego podziału czasu scenicznego, postulat stawiania zadań respektujących ukierunkowanie artystyczne studenta, a wreszcie postulat realizowania spektaklu dyplomowego jako wypowiedzi artystycznej zespołu.

Dużym atutem tej części pracy jest konkretne opisanie istotnego obszaru teatralnej rzeczywistości, który, jak zauważa Autor, nie jest zbyt dobrze obecny w literaturze fachowej, poświęconej kształceniu osób aktorskich czy też ich funkcjonowaniu na rynku pracy. W przedstawionej rozprawie kwestia spektakli dyplomowych ujęta jest w całej złożoności, praktycznie i pragmatycznie. Autor nie unika opisu wyzwań i sprzeczności, jakie napotykać twórcy, a jego postulaty respektują zarówno realia edukacyjne polskich uczelni artystycznych, jak też starają się owe realia przekroczyć, poprzez ambitnie zarysowany program, który uwzględniać ma zarówno dotychczasowe przygotowanie aktorskie osób studenckich, jak również ich rozwój w pracy nad dyplomem. Drobnym mankamentem Części I jest brak jasno określonych źródeł dotyczących relacjonowanych w niej oczekiwań realizatorów i dyplomantów wobec wspólnej pracy: zwłaszcza w przypadku tej drugiej grupy, której potrzeby drobiazgowo opisano, warto byłoby szerzej określić zakres grupy respondentów i metodę zbierania informacji.

Część II rozpoczynają uwagi o charakterze metodologicznym. Radosław Stępień opiera swoją metodę pracy na systemie Stanisławskiego - jest jednak świadomy, że wiąże się to z nieustanną koniecznością twórczej negocjacji pomiędzy realiami edukacji

artystycznej, własnym procesem, a obranym narzędziownikiem. Bardzo interesujące uwagi Autora dotyczą wykorzystania systemu Stanisławskiego do pracy nad spektaklami, których scenariusz powstaje dopiero w trakcie prób. Te partie tekstu dobrze obrazują merytoryczne i pełne pasji podejście doktoranta, oparte na wiedzy, a także urefleksyjnieniu swojego procesu artystycznego i nieustannej próbie usystematyzowania go. Następujące potem części rozprawy dotyczą wyboru tematu spektaklu (który, w przypadku spektaklu dyplomowego powinien być, według Autora, obowiązkowo wywiedziony z potrzeb grupy dyplomantów), a także doboru współpracowników do drużyny realizatorskiej.

Pozostałe rozdziały w wyczerpujący sposób prezentują praktyczną realizację postulatów odpowiedzialnej pracy reżysera nad dyplomem aktorskim. Każdy z czterech punktów zostaje zderzony ze wszystkimi czterema spektaklami dyplomowymi - rozprawa staje się więc ciekawym zapisem czterech przygód artystycznych, w których za każdym razem występowały nieco inne okoliczności, które reżyser musiał uwzględniać, tworząc systemowe ramy dla pracy zespołu. Jest to także, prowadzony z perspektywy czasu, zapis doskonalenia swojego systemu, wyciągania wniosków z artystycznych doświadczeń i twórczo rozumianych błędów.

Projekt spektaklu dyplomowego, jaki wyłania się z przedstawionej rozprawy, jest niezwykle ambitny i łączy się z ogromną odpowiedzialnością po stronie realizatorów. Aby wypełnić poszczególne postulaty, niezbędne jest poważne zaangażowanie osób tworzących już na etapie pre-produkcji: sprawiedliwy podział czasu scenicznego, adekwatne obsadzenie, postawienie odpowiednich zadań w ramach interesującego dla wszystkich tematu wymaga świetnego zapoznania się z możliwościami grupy, a także jej wcześniejszymi doświadczeniami edukacyjnymi i artystycznymi. Tworzona przez Radosława Stępnia wizja spektaklu dyplomowego wymaga od liderów twórczego procesu gotowości do zmian, elastycznego podejścia, znalezienia odpowiedniej równowagi pomiędzy stworzeniem pola dla swobodnej ekspresji osób aktorskich, a wzięciem odpowiedzialności za zaprojektowanie całości spektaklu. Interesującym aspektem rozprawy jest także twórcze podejście do systemu Stanisławskiego, elementów systemu Michaiła Czechowa i autorskich metod pracy z aktorem wywiedzionych z praktyki Krystiana Lupy, które doktorant poddaje namysłowi i przekształceniom dostosowanym do potrzeb konkretnych prób.

Rozprawa napisana jest w sposób bardzo angażujący. W niektórych fragmentach jednak obszernie cytowane materiały robocze (listy reżysera do obsady, fragmenty improwizacji i inne zapisy procesu) trochę dominują wywód - są też w naturalny sposób hermetyczne, nie zawsze jasne jest, na jaki konkretny sceniczny zapracowały. Ujawniają one

także, widoczne również w zapisach omawianych spektakli, ogromne zaufanie reżysera do słowa i monologu wewnętrznego - tak pogłębiona praca „do wewnątrz” ogranicza nieco zakres budowanych sytuacji i działań.

Rozprawa doktorska, pokazując system decyzji stojący za konkretnymi dziełami teatralnymi, dając wgląd w próby, umożliwia interesujące spojrzenie na spektakle, których kształt sceniczny jest wynikiem procesu zaprojektowanego w zgodzie z potrzebami dyplomantów. Rejestracje czterech spektakli, przedstawionych jako dorobek artystyczny w postępowaniu o uzyskanie stopnia doktora, są zapisem różnorodnych, profesjonalnie zrealizowanych, przemyślanych propozycji artystycznych, które dowodzą, że fascynacja klasycznymi systemami pracy teatralnej nie jest sprzeczna z instytucjonalną zmianą - wręcz przeciwnie, może stać się pomocna w wypracowaniu innowacyjnych metodologii odpowiadających na potrzeby dzisiejszych dyplomantów. Rozprawa ma charakter w pełni samodzielny, autorski (i, równocześnie, oparty na bardzo merytorycznych podstawach) - w bardzo wartościowy sposób przyczynia się do rozwoju dyscypliny.

Podsumowując: biorąc pod uwagę dorobek, zgłoszone dzieło oraz przedstawioną rozprawę, całkowicie spełniającą wymogi stawiane pracom doktorskim, z pełnym przekonaniem wnioskuję o dopuszczenie magistra Radosława Stępnia do dalszych etapów postępowania o uzyskanie stopnia doktora w dziedzinie Sztuki, w dyscyplinie Sztuki Filmowe i Teatralne.

dr hab. Weronika Szczawińska, prof. AT